

BETIA DE CUVINTE ȘI TENDINȚELE ACTUALE ÎN ROMÂNIA CONTEMPORANĂ

Today in Romania there are many contrasts between social and political forces of different (even opposed) purposes and concerns which look either for a real transition (as a process of recovery and reinforcement of the democratic-modern capitalist society or a perestroika (a socialism „reform” which is practically unattainable), or even a restoration.

Each movement has its own vocabulary and type of societal discourse. This article aims at considering the language the Power has coined and makes use of in miming the transition. There are lots of concepts serving at building a false problématique or throwing confusion upon the issues and even manipulate people (eg. transition, market economy, reform, privatization, social cost, etc.).

În anul 1873, în binecunoscutul studiu „*Beția de cuvinte...*”, Titu Maiorescu, după ce arată că există o anumită asemănare (o predispoziție strămoșească) între noi, oamenii, și unele maimuțe, în ceea ce privește „plăcerea noastră pentru ameteala artificială, produsă prin plante și preparatele lor”, atrăgea atenția: „Există însă un fel de beție deosebită între toate prin mijlocul cel extraordinar al producerii ei, care se arată a fi privilegiul exclusiv al omului în ciuda celorlalte animale: este beția de cuvinte. Cuvîntul, ca și alte mijloace de beție, e pînă la un grad oarecare un stimulant al inteligenței. Consumat însă în cantități prea mari și mai ales preparat astfel încît să se prea eterizeze și să-și piardă cu totul cuprinsul intuitiv al realității, el devine un mijloc puternic pentru amețirea inteligenței. Efectele caracteristice ale oricărei beții sînt atunci și efectele lui, „*la débilité des fonctions intellectuelles et le penchant à la violence*”¹ cum ne arată Cabanis...”¹. Și urmărind „simptomele patologice” ale acestei beții prin „întrebuințarea nefirească a cuvintelor”, autorul preciza în continuare: „Primul simptom este o cantitate nepotrivită a vorbelor în comparație cu spiritul căruia vor să-i servească de îmbrăcăminte. În curînd se arată al doilea simptom în depărtarea oricărui spirit și întrebuințarea cuvintelor seci; atunci tonul gol al vocalelor și consoanelor a uimit mintea scriitorului sau vorbito-
rului, cuvintele eurg într-o confuzie naivă și creierii sînt tulburați numai

¹ Titu Maiorescu, *Critice*, București, Edit. pentru literatură, 1966, p. 150 (* „diminuarea funcțiilor intelectuale și înclinarea spre violență”)

de neconținută vibrație a nervilor acustici. Vine apoi slăbirea manifestată a inteligenței: pierderea oricărui șir logic, contrazicerea gândurilor puse laolaltă, violența nemotivată a limbajului”².

Este uimitor cum azi, la circa o sută de ani, aceste idei își recapătă deplina lor actualitate. Ceea ce se denumește prin „limbajul de lemn” nu este decât un aspect al problemei și, poate, nu cel mai grav. A studia și înțelege limbajul actualei perioade (post-revoluționare) necesită a lua în considerație diversele forțe sociale ce practică acest limbaj ca mijloc de proiectare și realizare a practicii lor.

Complexul de evenimente, procese, grupuri sociale și obiective care conturează ceea ce a fost denumit prin „mișcarea revoluționară de la sfârșitul anului 1989” pune în evidență participarea unor forțe foarte eterogene, cu interese, mentalități, ideologii și obiective deosebite și, chiar opuse.

Victoria mișcării revoluționare din 1989 nu a marcat sfârșitul unei epoci și instaurarea alteia, ci doar căderea sistemului dictatorial ce asigură reproducția socială a sistemului global al socialismului și crearea unui context instabil (condițiile unor evoluții alternative cu finalitate foarte diferită) apt a îndrepta societatea noastră spre direcții cu un grad de dezirabilitate (capacitate de satisfacere a necesităților umane) diversă.

Epoca post-revoluționară poate evolua spre o reală tranziție (în opinia noastră doar în măsura în care va tinde și va realiza instaurarea unei orînduirii de tip capitalist, democrată și modernă)³ sau spre o perestroikă (încercare de a „îmbunătăți” socialismul). Forțele sociale ale tranziției sau ale mimării tranziției (printr-o așa-zisă Reformă economică ce nu vizează lichidarea socialismului și trecerea la o orînduire de tip capitalist), prin diverse variante ca grad de consecvență, își elaborează și practică un limbaj specific care marchează modul de comunicare a perioadei de astăzi.

S-a creat un „dicționar” al limbajului post-revoluționar deosebit de derutant, în care termenii sînt definiți foarte diferit, intrînd într-o practică semantică cu funcții multiple. Limbajul puterii se formează în jurul unor concepte-cheie care caută a construi un cîmp semantic desemnînd o realitate generatoare de optimism (tranziție, Reformă economică, economie de piață, privatizare, liberalizare, stat de drept etc.) dar care, în fapt, în viziunea noastră, este doar iluzorie. Astfel, limbajului capătă funcții „perverse” de a depozita realitatea, a comunica falsul și a încita la violență. În loc de a se institui realități, se lansează cuvinte ce vor să desemneze ceea ce nu există. O lume a cuvintelor ce nu mai corespunde lumii faptelor. Limbajul comunică gîndirea și participă la dezvoltarea acesteia. Limbajul pervers („limbajul de lemn” este un aspect al acestuia) comunică gînduri eronate și conduce la elaborarea unor asemenea gînduri.

În perioada post-revoluționară, elaborarea unei gîndiri cît mai profunde, corecte, capabilă a genera o practică benefică și eficientă devine un element esențial. Fără o strategie politică bine elaborată (fundamen-

² *Ibidem*, p. 150.

³ O. Hoffman, *Dimensiuni sociale ale trecerii la economia de piață în România*, „Tribuna economică”, nr. 16, 19, 1991.

tată pe un raționament coerent și bine desfășurat), corectă (care să asigure investigarea posibilului accesibil și departajarea dezirabilului pentru poporul nostru) și clară (prezentată fără echivocuri și ipoteze ascunse) nu se poate realiza tranziția. Deși, este adevărat, lipsește o experiență similară, aptă a contura drumul pe care să-l urmărim, nu se poate merge fără un proiect ce să stabilească obiectivul (către ce țintim), mijloacele și căile de acces spre acestea. Dar iată că se pune în joc primul cuvânt „cheie” ce realizează o mare deturnare a gândirii și practicii: pragmatismul. De nenumărate ori, Puterea (executivul) a formulat ideea că trebuie să fim pragmatici (realiști-pragmatici). „După patru decenii și jumătate de siluire a realităților țării în numele ideologiei, privim evoluția noastră în viitor într-un spirit pragmatic, tehnic, lucid, conștienți de marile greutăți și riscuri ale etapei de tranziție către o economie de piață, de costurile grele economice și sociale care, din păcate, vor trebui plătite, fiindcă nu există o formulă a succesului în această privință, ci doar ipoteze și tentative mai mult sau mai puțin confirmate”⁴.

Ce transmite acest concept al pragmatismului? În fapt, pragmatismul înseamnă decizii pe baza valorii de utilitate a rezultatelor obținute. Dar pentru a stabili utilitatea este nevoie de o strategie de ansamblu, căci simplele întrebări: util în raport cu ce? util pentru cine? ne arată că valoarea de utilitate implică o serie de criterii bine formulate care să se subordoneze scopului urmărit. Așadar, în epoca postrevoluționară, pentru a realiza o politică pragmatică este necesar a ști exact ce urmărim. A vorbi însă de pragmatism pentru a motiva lipsa unui program politic în care să se precizeze — fără echivoc — ce societate dorim să realizăm la capătul tranziției înseamnă, credem, a deproblematiza — așa cum de fapt se face — toate conceptele ce sînt folosite în continuarea acțiunilor practice ce trebuie luate și sînt luate. Pragmatismul, descifrat în lumina a ceea ce gîndește și face Guvernul, înseamnă necunoaștere, improvizatie, neprofesionalism, modalitate pe care însuși purtătorul de cuvînt al Guvernului (domnul Bogdan Baltazar) o caracterizase într-o emisiune la televiziune (14 ianuarie, 1991) prin descrierea: „parcurgem un drum fără hartă și cu o busolă foarte grosieră”.

Iată tocmai că, din perspective „pragmatice”, platforma politică a F.S.N. se eschivează în a stabili obiectivul tranziției: *ce societate am dori să obținem la capătul eforturilor și sacrificiilor ce ni se cer?* Se vorbește de o „societate nouă”, propunîndu-ne „delimitarea critică și refuzul atît al totalitarismului comunist, cît și al variantelor liberalismului «sălbatic»”⁵. Ce poate însemna această opțiune? Nu putem spune pornind de la precizările (sau neprecizările) făcute.

Fără a se fixa, deci, obiectivul (finalitatea) tranziției, se stabilește o comunicare la nivelul societății în ansamblul său cu un mare număr de concepte și sintagme: tranziție, Reformă economică, Reformă, economie de piață, privatizare, liberalizare, spargerea monopolului statului, noi mecanisme economice, agenți economici, concurență etc. Acum asistăm la adevărata „beție de cuvinte”, căci se „consumă” termeni după termeni fără a se spune practic nimic.

⁴ Petre Roman, *România nu poate trăi în afara vocației sale europene*, „Adevărul”, 1 februarie, 1991, p. 8.

⁵ *Un viitor pentru România*, „Azi”, 19 martie 1991, p. 6.

Se vorbește de tranziție, dar nu știm ce este ea. Se consideră că, intuitiv, oricine va înțelege că tranziția înseamnă trecere. Dar ce fel de trecere se are în vedere? Pentru a se explica acest lucru se lansează alt cuvânt: Reforma. Tranziția presupune reforma întregii societăți, trecerea de la societatea „veche” (dar ce se înțelege clar și categorie prin aceasta: lichidarea socialismului în general, în tot ce are el, sau a „totalitarismului comunist”?) la cea „nouă” (care rămâne neprecizată, folosindu-se termeni opaci, cum ar fi „societatea creativă, democratică, liberă, cu adevărat umană”⁶). Neștiind ce înseamnă Reforma, ni se spune că elementul său central este Reforma economică. Alt „concept-cheie”, ce vrea să fie un instrument cu care se rezolvă toate problemele și nelămuririle, care nu este nicăieri și de nimeni definit sau măcar tratat explicit. „Nucleul întregii Reforme îl reprezintă Reforma economică, ce are ca obiectiv general înlocuirea economiei centralizate cu o economie de piață, eficientă și modernă din punct de vedere tehnologic”⁷. Din nou, sîntem obligați să trecem de la un concept la altul, căci explicarea în sine a Reformei economice rămâne ambiguă, neștiind ce înseamnă nici „înlocuirea economiei centralizate” (este vorba de înlocuirea economiei socialiste ca atare sau doar a celei „centralizate” în cadrul predominării tipului social al economiei socialiste legat de proprietatea de stat denumită altfel: regii autonome și societăți comerciale?) și nici „economia de piață”.

Deci, va trebui să ne concentrăm atenția spre conceptul „economie de piață” ce devine termenul fundamental al gândirii și limbajului pentru tranziție. Ce înseamnă economie de piață? Din păcate, Guvernul și F.S.N. nu au explicat nicăieri acest termen. Mai mult, contextele lingvistice în care el este folosit îl face foarte opac, căci se vorbește despre preocupările de trecere spre economia de piață în țări ce-și propun explicit și categoric a menține, întări și „perfectiona” socialismul. Atunci ce este economia de piață? Din perspectiva Guvernului și a F.S.N. nu putem da un răspuns la această întrebare pornind de la formulări explicite. Rămâne să descifrăm sensul din practica Reformei economice. În acest sens, se lansează un alt concept de mare valoare teoretică și practică: privatizarea. S-a elaborat o lege, s-au emis numeroase Hotărâri, se promovează o „practică foarte eficientă”, dar ce este privatizarea? În articolul 1 al Legii privatizării se spune: „Legea privatizării creează cadrul juridic corespunzător transferului proprietății de stat în proprietate privată”, dar, iarăși, conceptul rămâne neacoperit de realitatea la care ar trebui să se refere. Nu se știe ce se va privatiza (Constituția — votată — prevede un sector al economiei de bază ce va rămâne de stat, iar Legea privatizării stipulează împărțirea acțiunilor doar pentru capitalul social al societăților comerciale), în cât timp, în ce ritm, prin ce mijloace (pentru procentul de 70% ce va rămâne în proprietatea statului) etc., dar se precizează cu cea mai mare claritate că ce se „privatizează” va rămâne sub controlul Statului. Numeroase sînt observațiile critice emise în acest sens pentru a nu mai fi necesară prezentarea lor.

⁶ Ion Aureli Stoica, *Promisiuni pe care nulle voi uita și nu le voi lua, inapoi niciodată*, „Azi”, 19 martie, 1991.

⁷ *Un viitor pentru România*, idem, p. 3.

Ne întrebăm: ce va fi privatizarea? Dar singurul răspuns este: nu știm. Atunci ce va fi economia de piață? Urcând acum invers pe firul conceptelor puse în circulație vedem că nu știm ce este privatizarea, de aceea nu se explică ce reprezintă economia de piață, nu se precizează ce urmărește Reforma economică, nu se fixează obiectivele Reformei și, ca atare, nu se lămurește ce este tranziția. Atunci la ce folosesc toate aceste concepte? Liberalizare, noi mecanisme economice, agenți economici, concurență, etc.?

Credem că este vorba de un fenomen de mimetism social în care cuvintele sînt împrumutate din vocabularul tranziției pentru a se masca nontranziția. Căci ce este, sau ar trebui să fie, tranziția? Ruperea totală și definitivă cu vechiul regim nu poate însemna decît îndepărtarea tuturor structurilor și proceselor de tip socialist și trecerea spre o societate de tip capitalist, democrată și modernă. Spunem de „tip capitalist” pentru că această orînduire socială a cunoscut și cunoaște o mare varietate de forme (unele chiar dictatoriale, totalitare), cu diverse grade de dezirabilitate (finalitate socială a funcționării sale). Este de dorit, deci, a căuta o formă a societății capitaliste, legată de contextele noastre naționale, democrată și modernă. Alternativa fundamentală: capitalism sau socialism nu și-a pierdut valabilitatea sa practică (și, de aceea, teoretică). Experiența arată că orînduirea capitalistă nu este perfectă, are numeroase limite și dezavantaje, dar este singura viabilă, perfectibilă și eficientă. Pînă acum omenirea n-a inventat un alt mod de organizare societală globală în afara proiectului falimentar și malefic al socialismului. Economia de piață nu reprezintă o organizare a economiei independente de cadrele sale societale. Dimpotrivă, economia de piață este modul de ființare și funcționare a societății capitaliste sub aspectul identificării și folosirii resurselor pentru satisfacerea necesităților umane prin crearea de produse. Economia de piață este acea stare societală a economiei care se autoreglează prioritar (complementar cu rolul statului ca exponent al interesului public) prin sistemul piețelor. Deci, economia de piață nu se confundă cu economia în care există piață (piața a existat și înaintea capitalismului și în limite diferite — mult mai puțin la noi — în socialism). Pentru a trece la economia de piață nu este suficientă o „Reformă economică” sau o „Reformă socială”. Socialismul nu poate fi reformat („perestroika” încearcă o „îmbunătățire” a socialismului în limitele sale fundamentale inerente). Economia de piață impune transformarea radicală a societății, realizarea unei configurații sociale de tip capitalist pentru a putea genera piețele libere (ce presupun agenții autonomi, liberi în deciziile lor, deci proprietari) și mecanismele societale de autoreglare prin sistemul piețelor. Economia de piață presupune, deci, **a.** o structură socială (clase și pături sociale generate de diferențierile în domeniul proprietății, a puterii de decizie); **b.** o structură economică (dominarea funcțională a proprietății private, cu posibilitatea, evidentă, de menținere a unui sector public); **c.** o structură decizională (a agenților autonomi și liberi); **d.** un mecanism social (nu doar economic) generat de sistemul de interese — motivații personale și de grup bazate pe corelarea directă dintre efortul depus și recompensele primite ca urmare a proprietății private (menținerea proprietății publice se subordonează legilor cererii și ofertei deter-

minate de proprietatea privată dominantă funcțional), și, deci, a agenților sociali de tip nou (întreprinzătorii particulari); e. un tip de putere (care nu mai controlează mecanismele concurențiale ale cererii și ofertei pentru că a pierdut monopolul asupra proprietății) etc. Putem vedea că în acest limbaj, aceiași termeni capătă alte sensuri și induc spre alte modalități de acțiune. Forțele reale ale tranziției au propriu un „dicționar” care asigură: a. o corectă problematizare a realității noastre, evidențiind cerința elucidării modului de trecere spre o societate de tip capitalist (democrată și modernă); b. o conturare a spațiului necesar de acțiune (în cadrul căruia apar conceptele legitime de economie de piață, privatizare, democratizare, agenți sociali etc.); c. o stimulare benefică a eforturilor de schimbare (oferind motivațiile schimbării și acceptării costurilor sociale) etc.

Forțele ce mimează tranziția caută să dea „dicționarului” sensuri ambigue sau opace pentru: a. deproblematizarea realității, orientarea spre false sau secundare cerințe de schimbare; b. proiectarea unor practici străine realei tranziții și a unei „perestroice” mascate; c. manipularea maselor prin motivații colaterale sau chiar conservatoare.

Prezentând un limbaj ce disimulează tranziția, Puterea încearcă o prezentare eronată a efectelor măsurilor luate și a căilor de acțiune pentru viitor.

După peste doi ani de la mișcarea revoluționară din 1989, situația economică și socială, morală și general-umană este mai proastă ca în trecut. Pe acest teren al efectivelor se generează un nou limbaj ce tinde spre „diminuarea funcțiilor intelectuale” (așa cum amintea Maiorescu). Cuvinte precum: costuri sociale, protecție socială, risc, asumare de responsabilități, consens, liniște socială, destabilizare, luptă de opinii, diversitate de vederi, diversiune etc., sînt introduse în limbajul curent, generînd confuzii și incitînd la violență (contra „dușmanilor”, „golanilor”, ce vor să vîndă țara; să „creeze instabilitate” etc.). Se spune că nu se poate concepe tranziția fără greutate, eforturi și sacrificii, de aceea trebuie să acceptăm costurile sociale ale acesteia. Sub această formă ambiguă, problema este, iarăși, incorect formulată. Este adevărat, nu putem concepe tranziția fără a accepta costurile sale sociale (șomaj, inflație, lipsuri economice, renunțări etc.). Dar pentru a avea o problemă bine formulată este necesar a judeca aceste costuri sociale și a spune clar: tranziția impune costuri sociale, dar nu orice cost social este justificat. Costurile greșelilor, incorectitudinilor, incompetenței nu sînt justificate prin condițiile tranziției. Așadar, nu putem vorbi de costuri sociale fără a avea clar obiectivele tranziției, cu alte cuvinte fără a putea compara rezultatele obținute cu intențiile promovate și a vedea (a face o diagnoză) care dintre acestea erau inerente și care nu, și a evalua cauzele apariției lor. A vorbi în general de costuri sociale înseamnă a justifica greșelile și incorectitudinile, a realiza, iarăși, o deproblematizare a realului și o deturnare a judecării spre false probleme. Cei ce critică justificat aceste erori apar ca oameni rău intenționați, ce nu vor să accepte „costurile sociale”, duc la „instabilitate” și „discreditare” etc. Limbajul erorii duce la limbajul incitator de violență. Iată un mod de a prezenta această problemă: „Cred că sîntem conștienți că dacă nu vom realiza pacea socială în perioada de tranziție spre economia de piață,

aminînd disputele ideologice pentru vremuri mai adecvate lor, ne pîndesc cel puțin două primejdii capitale, catastrofele. Ele rezultă, indubitabil, din intoleranță și extremism”⁸.

Așadar, cine practică „disputele ideologice” (adică acceptă alte opțiuni fundamentale decît cele ale Guvernului), lovește în pacea socială și este vinovat (aici apare funcția incitatoare la violență) de intoleranță și extremism. Opoziția apare ca „dușman al poporului” (?!) — iată un limbaj asemănător celui de pe vremea „defunctului”. Așa se face apel la cooperare, consens, unitate, interese comune, acceptarea diversității de opinie etc. Din nou, beția de cuvinte caută să-și realizeze funcțiile sale sociale. Ce este consensul? În condițiile în care pozițiile grupărilor sociale și politice sînt diverse (și se acceptă diversitatea de opinii și interese), consensul poate fi realizat pe o cale sau alta. Consens în eroare sau corectitudine? Consens în adevăr sau fals? Consens pentru acceptarea necondiționată a poziției Puterii sau înțelegerea punctelor de vedere și ale opoziției? Consensul reprezintă un concept ce trebuie bine definit pentru a putea deveni operant. În lipsa oricărei clarificări, acest termen (ca și cei colaterali: cooperare, unitate, interese comune etc.) capătă funcții de „amețire a minții”. Ne putem întreba: dacă se dorește consensul, de ce nu se acceptă și pozițiile diferite de cele ale Puterii executive? Sau se dorește un „consens” doar în anumite idei și nu în altele?

Vedem cum, începînd de la prezentarea aspectelor și problemelor fundamentale ale actualei perioade și ajungînd la cele referitoare la comportamentul nostru, se elaborează un limbaj deosebit de bogat în cuvinte, dar care nu ne comunică aproape nimic. Această înșirare de „cuvinte goale”, cînd „nimic nu ai a spune”, creează o adevărată „dictatură a cuvintelor”⁹. Dictionarul limbajului Puterii instaurează un mod de drogare colectivă. Prin cuvinte, multe și, chiar foarte multe cuvinte, care nu spun nimic, sau ascund adevărul și propagă falsul, incită la violență și generează deruta. Ajunge să se spună: „Aceste lipsuri și dificultăți sînt normale, căci sîntem în tranziție” și totul se justifică, sau „Noi propunem o Lege a privatizării, iar cei ce o resping se demască a fi contra privatizării” pentru a se exclude orice discuție cu privire la măsura în care privatizarea este corect promovată de legea ce-i împrumută denumirea.

Din această beție de cuvinte (și beție prin cuvinte) este necesar a ne desprinde cît mai *repede*. Pentru aceasta, se impune a depune un efort teoretic mai susținut pentru a depăși „limbajul de lemn” care este „destinat să codifice falsul, să blocheze orice formă de exprimare nestandardizată, să marginalizeze politic și civic pe toți cei care nu și-au asimilat-o”¹⁰.

Limbajul și comunicarea prin limbaj reprezintă un mod de codificare (trecerea de la denotat la denotant) și decodificare (procesul invers de recunoaștere a denotatului prin denotant) care, în cazul termenilor teoretici, se cere elaborat explicit (prin definiții direct formulate), corect

⁸ Ion Aurel Stoica, *idem*, p. 2.

⁹ Mircea Iorgulescu, *Trăncăneala de partid*, Ziarul „Europa Liberă” nr. 2, 1991, p. 6.

¹⁰ Petru Creția, *Contribuții la o analiză a minciunii politice*, revista „22”, nr. 21, 1991, p. 11.

(a asigura o corespondență cât mai mare între denotat și denotant) și clar (a exclude opacitatea sau caracterul echivoc al corespondenței dintre denotat și denotant). Se știe că cuvintele folosite au, adesea, un spectru mai larg de înțelesuri decât cel direct dat prin definiția sa, ceea ce generează o multitudine de conotații (înțelesuri atașate denotatului de bază). Ceea ce generează beția de cuvinte este tocmai a avalanșei de termeni aruncați în procesul comunicării cu o incompletă (sau greșită) definiție și care, prin aceasta, acționează prin gama largă a conotațiilor. Se pot, astfel, programa și genera efecte asupra celui ce recepționează mesajul prin manipularea codificării sau a decodificării, inducându-se conotații secundare sau chiar incorecte (acceptate psihologic și nu pe criterii științifice, de adevăr). Pentru omul mai puțin pregătit și cu o experiență mai redusă de viață, promovarea „consensului”, a „concilierii” este evident acceptabilă, căci termenii se decodifică prin înțelesurile lor „periferice” (a fi tolerant, a urmări liniștea socială, a urmări binele public — ceea ce este necesar și util), omițându-se că, de fapt, ele vehiculează sensuri ascunse foarte precise și, cel puțin, discutabile (consens cu Puterea acceptând doar punctul său de vedere).

Societatea noastră este (și va fi în continuare, sub alte forme), conflictuală. Conflictele sociale sînt normale pentru o societate diferențiată. Problema principală constă în a nu genera conflicte artificiale, provocate (intenționat sau nu) de erorile deciziilor diverselor grupuri și a nu accentua nejustificat pe cele care rezultă din diversitatea de poziții, intense, stări de spirit, și opinii.

De aceea, consensul este un caz excepțional (legat de problemele și interesele fundamentale ale națiunii), concilierea nefiind posibilă și nici necesară în orice problemă. Esențialul constă în menținerea diversității și a conflictelor în limitele mecanismelor democratice. Fiecare grup social, formațiune politică, asociație — în linia pe care o urmează — trebuie să-și elaboreze un limbaj propriu, cu termeni bine și clar definiți, pentru a se putea realiza o comunicare reală și benefică pentru societatea noastră. Contra beției de cuvinte se cere practică moralitatea limbajului, iar pentru aceasta este necesară moralitatea politică. Forțele sociale ce-și vor asuma această sarcină vor putea influența viitorul nostru în mod benefic.

Dr. OSCAR HOFFMAN